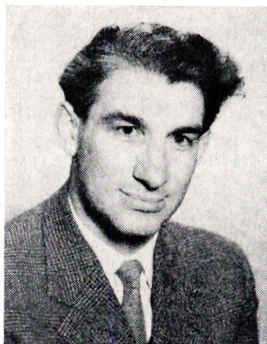

Rörelsehindrade elever i vanlig skola

Erfarenheter från ett års försöksverksamhet

Sigurd Dvoretzky

Man strävar efter att inlemma de handikappade i det vanliga samhället, där så är möjligt. Det är en angelägen forskningsuppgift att studera hur denna integrering skall gå till och hur den upplevs av handikappade och icke handikappade. En ensidig och illa planerad strävan till integrering kan ju vålla stor skada lika väl som en ensidig isoleringspolitik.

Undersökningens syfte

I denna undersökning studeras ett arrangemang att låta rörelsehindrade (rh) elever gå i samma skola som icke handikappade (ih). Vi har framför allt studerat, om detta medfört ökad kontakt mellan de två grupperna. Detta har nämligen ofta anförts som ett argument för att låta handikappade elever gå i vanlig skola.

Undersökningsgrupp

I undersökningen ingick 16 elever i klass 6 (10 pojkar och 6 flickor), som under läsåret 1967—68 gått i en vanlig grundskola i Göteborg, belägen c:a 1 km från Bräcke Östergård, ett internat för rh-elever.

I artikeln presenteras en undersökning från Göteborg, där 16 rörelsehindrade elever i klass 6 gått i vanlig skola. Huvudsyftet har varit att studera, om kontakten mellan handikappade och icke handikappade därigenom ökas. Utifrån de vunna erfarenheterna diskuteras problem, som rör integrering av handikappade i samhället i stort.

Sigurd Dvoretzky är lektor i psykologi vid lärarhögskolan i Göteborg. Arbetet utgår från Bräcke Östergård (chef: dr Ingemar Olow).

Dessa klasser valdes främst, därför att det uppstod brist på lokaler för två 6-eklasser på Bräcke Östergård, samtidigt som två klassrum stod till disposition på den vanliga skolan. I övrigt gjordes inget urval av rh-elever, som skulle gå i denna skola.

Rh-eleverna i undersökningen är i stort sett normalbegåvade eller ligger på god hjälpklassnivå. Den absoluta variationen i intelligenshänseende är från låg hjälpklassnivå till övergenomsnittlig begåvning. — 6 elever sitter i rullstol, 5 går utan hjälpmedel, 3 använder rollator, käppar eller boc-kar när de förflyttar sig. — Alla utom 2 talar begripligt. — Rh-eleverna åker med taxi eller specialbuss till och från skolan.

Undersökningsmetoder

Praktiskt taget alla rh-elever är kända på Bräcke Östergård sedan lång tid tillbaka. Det finns därför många data om dem, t.ex. rörande förlossning, tidigare utveckling, typ av skada, intelligens-testningar, skolbetyg och observationer i skilda situationer.

Samtliga i teamet arbetar på Bräcke Östergård,

varför informella diskussioner och mer strukturerade konferenser lätt kunnat arrangeras med jämna mellanrum. Där har läkare, sjukgymnaster, lärare, psykolog, elevhemsföreståndare, vårdpersonal m.fl. deltagit. De mer formaliserade rapporterna har omfattat följande:

bedömning av elevernas beteende i 18 variabler, beskrivning av praktiska problem i samband med projektet,

enkätformulär till ih-elever om deras inställning till rh-elever,

intervju med rh-elever om deras syn på skolgången i vanliga skola.

Resultat

a) kontakt mellan rh- och ih-elever

Ett av huvudsyftena med skolarrangemanget var att möjliggöra en ökad kontakt mellan rh- och ih-elever. I regel har kontakten dock varit mycket ringa mellan dem. Det finns flera orsaker här till.

Rh-elever måste ha blockundervisning, därför att de inte hinner ut och in på vanliga raster. I klasser för ih-elever har blockundervisning inte tillämpats, varför de båda elevgrupperna i stort sett fick skilda raster. — Rh och ih har inte ätit tillsammans, eftersom lokalerna i barnbespisningen inte är dimensionerade för rullstolar. — Rh-eleverna läste i samma våningsplan som två fjärdeklasser, medan de vanliga sjätteklasserna hade sina klassrum en trappa upp. Sjätteklasserna trodde därför i många fall, att rh-eleverna var yngre. Vid intervjuerna har flera rh-elever omvittnat, att man i regel inte umgås med yngre skolkamrater.

Även andra faktorer har bidragit till att minska kontakten mellan rh och ih. — Lärarna på skolan har enligt flera rh-elever sagt, att ih-eleverna inte skall fråga rh om deras handikapp för att inte göra dem ledsna. Det kan ha gjort ih- allmänt osäkra i kontakten med rh-eleverna. — Rh-s egen personlighet har i vissa fall försvårat umgänget med ih. En del rh-elever har velat men inte vågat ta kontakt med ih. — Rh-eleverna har inte gått hela sin skoltid på denna skola och inte tidigare läst tillsammans med ih.

Trots allt har dock de flesta rh-elever upplevt

vistelsen på skolan positivt, även om de inte haft så mycket kontakt med ih-eleverna. De har t.ex. betonat det värdefulla i att vänja sig vid att vara bland ih och att försöka klara sig på egen hand. De har även framhållit nyttan för ih att få se rh på nära håll.

b) praktiska arrangemang

I vissa avseenden har det brustit i fråga om praktiska arrangemang. Ibland har således taxibilar och skolbussar mankerat med påföljd att rh-eleverna kommit för sent till skolan eller fått vänta på att bli hämtade därifrån. — Andra svårigheter av praktisk art har t.ex. bestått däri, att eleverna oväntat behövt fara till sjukhus eller till konsultation men det inte funnits bil eller buss tillgänglig. — Rh-eleverna har haft svårt att förflytta sig via den backiga och branta skolgården till och från barnbespisningen.

c) undersökningar och behandlingar

Rh-eleverna behöver inte endast skolundervisning utan även behandling av olika slag, t.ex. sjukgymnastik, tal- och hörselträning. De måste även genomgå olika slags undersökningar t.ex. psykologiska testningar. Detta har i regel lätt kunnat kombineras med skolundervisningen, därför att det endast rört sig om två rh-klasser. Undersökningar och behandlingar har lagts på tider, som inte inkräktat på skolgången.

I vissa fall har det dock uppstått svårigheter, som inte så lätt kunnat avhjälpas, som om barnen gått på Bräcke Östergård. Man har nämligen varit tvungen att ha mer exakta behandlings- och undersökningstider för rh-barnen i den vanliga skolan. — En del morgontrötta elever har fått gå till behandling trots sin sömnhet, därför att deras behandlingstid legat på morgonen. — Andra elever har vissa tider inte krävt så lång behandling men ändå fått stanna hela den tidigare anslagna tiden. — Om vissa barn varit sjuka, när de skulle haft behandling, har man inte kunnat ersätta dem med andra. — Testningar har i vissa fall fått utföras på mindre lämpliga tider för att inte störa den vanliga skolgången. — Samma svårighet att samordna tiderna med skolan har i vissa fall före-

kommit för tal- och hörselträning, arbetsterapi, ortopedkonsultationer etc.

d) skoldagens längd

Enligt personalen på Bräcke Östergård har rh-eleverna på den vanliga skolan verkat tröttare än eleverna på Bräcke Östergård efter skoldagens slut, beroende på att de haft längre skoldag och -väg. Detta har inverkat negativt t.ex. på läxläsning och sjukgymnastik.

e) fritidsverksamhet

En del av rh-eleverna i den vanliga skolan bor på Bräcke Östergård, andra bor i sina hem. De förra har kamrater både under och efter skoldagen, medan de senare i flera fall känt sig isolerade under fritiden. De har även varit osäkra, när de kommit på besök till internatbarnen på Bräcke Östergård.

f) lärarna

Rh-elevernas lärare har upplevt projektet positivt ur undervisningssynpunkt. De har kunnat undervisa eleverna mer ostört än på Bräcke Östergård, därför att lektionerna varit fria från besök, barnens undersöknings- och behandlingstider har rätats efter skolans önskemål etc.

Dessa lärare har träffat övriga lärare på skolan mycket sporadiskt. Då har i allmänhet inte rh-barnen diskuterats, antingen detta berott på att övriga lärare varit blyga eller fått otillräckliga informationer om barnens handikapp. Innan projektet startade, fick de nämligen upplysning om barnens handikapp, och de var även närvarande vid genomgången av nedanstående enkät.

g) enkät om rh-elevernas handikapp

Denna enkät leddes av en lärarinna med mångårig erfarenhet av undervisning av rh- och ih-elever. Enkäten tillgick så, att ih-eleverna fick besvara frågor rörande sin inställning till rh-elevernas situation. Av svaren framgår, att de framför allt undrat om orsaken till handikappet. Här är några andra exempel på frågor och svar. På frågan: "Tycker du att det är trevligt att ha dem här vid din skola?" svarade 85 ja, 10 nej och 20 vet

inte. — "Tycker du att det är obehagligt att se dem?" gav 22 ja, 83 nej och 10 vet inte. "Har Du blivit vän med någon?" 54 ja, 56 nej och 5 vet inte och "Blir Du ledsen och tycker synd om dem?" 65 ja, 27 nej och 23 vet inte.

Sammanfattning och diskussion

Undersökningen omfattar 16 rörelsehindrade elever i klass 6, som under läsåret 1967-68 gått i en skola för icke handikappade i Göteborg. Huvudsyftet har varit att studera, om detta medfört, att rh-eleverna fått mer kontakt med ih-elever än om de gått i en internatskola för rh av typ Bräcke Östergård. Därjämte har man undersökt hur vistelsen i vanlig skola inverkat på rh-elevernas behandling, d.v.s. på sjukgymnastik, tal- och hörselträning etc. samt på olika undersökningar, t.ex. testningar och konsultationer vid sjukhus.

Planeringen

Undersökningen är inte av sådan längd eller omfattning, att den medger generella slutsatser beträffande rh-elevers integrering i vanlig skola. Den visar dock, att det finns problem, när det gäller en sådan integrering och att det krävs en noggrann planering, innan man placerar rh-elever i vanlig skola. Annars kan man vålla mer skada än nytta både för rh- och ih-elever.

Planeringen måste omfatta flera led och ske kontinuerligt, inte endast i samband med själva placeringen av rh-eleverna i vanlig skola.

Transportfrågan

Transportfrågan måste vara tillfredsställande löst. Trots att den vanliga skolan endast låg c:a 1 km från internatet mankerade ibland taxibilar och skolbuss så mycket, att eleverna kom för sent till skolan och fick vänta på återresa över en timme. Problemen måste bli ännu större, om man skall placera rh-elever från en hel stad eller från en större landsbygd i vanlig skola. Dessutom måste transportkostnaderna bli större än i denna undersökning.

Samhället får räkna med kostnader även av annat slag. Det behövs ofta extra lärare, vård- och

transportpersonal, elektriska skrivmaskiner, förändring av klassrum och lokaler för barnbespisning etc., för att rh-eleverna skall kunna vara i en vanlig skola.

Skolschemat

Skolschemat kan behöva ändras, om rh-elever skall få tillfälle till kontakt med ih-elever. Eftersom många rh-elever har svårt att snabbt förflytta sig till och från klassrummet, kan det kräva en omläggning av schemat i riktning mot blockundervisning. Rh-elever behöver inte endast skolundervisning utan även behandling av olika slag, t.ex. sjukgymnastik, tal- och hörselträning och arbetsterapi. Därför kan deras skolgång bli försenad. Det kan krävas differentiering och förlängning av undervisningen för dessa elever. En del rh-elever kan inte läsa alla skolämnen till följd av speciella handikapp. Även det kan medföra krav på differentiering av skolgången för deras del.

Lärarna

Slutligen kan det medföra ökade kostnader till följd av att lärare, som undervisar rh-elever, behöver delta i konferenser med olika specialister, gå på kurser för att lära sig mer om rh etc. Speciella konsulttjänster både på riks- och lokalplanet behövs för att ge lärarna råd om material m.m. för undervisning av rh-elever.

Kravet på övriga elever

Integrering av rh-elever i vanlig skola ställer även krav på ih-elever och deras föräldrar. Det är visserligen nyttigt för ih-elever att stifta bekantskap med handikappade, men man kan inte räkna med att alla ih-elever ser detta som något positivt. Deras skolgång kan bli försenad, om de har rh-elever i klassen, de kan känna det som ett tvång att ständigt ta hänsyn till rh-eleverna etc. Kanske de därför uppfattar rh-eleverna som ett påhäng. Det är därför viktigt med kontinuerlig information till elever, föräldrar och även till andra lärare om rh-elevernas situation.

Personlighetens roll

Det beror till stor del även på rh-eleverna själva, om de skall kunna anpassa sig i den vanliga skolan. Denna undersökning visar det vanskliga i att placera rh-elever i vanlig skola enbart utifrån sådana kriterier som ålder, typ och grad av handikapp, intelligens eller skolprestationer. Två svårt handikappade, rullstolsbundna elever, som nästan var oförmögna att tala med andra, upplevde vistelsen på den vanliga skolan helt olika. En av dem ville efter en tid tillbaka till Bräcke Östergård, medan den andre ville stanna kvar i den vanliga skolan. En lätt handikappad elev kunde visserligen delta i bollspel av olika slag men vågade inte be ih-eleverna att få vara med av fruktan för avslag. Detta visar, att man måste göra en noggrann undersökning av rh-eleverna, innan man placerar dem i vanlig skola.

Detta garanterar dock inte, att det blir en god kontakt mellan rh- och ih-elever. Undersökningen har visat, att kontakten mellan de båda grupperna varit mycket ringa. Därför är det önskvärt, att rh-elever har tillgång till stöd och hjälp från personal eller kamrater, som känner deras situation.

Särskild forskningsinstitution

Det finns därför mycket, som talar för behovet av en basinstitution, där man kan förbereda placeringen av rh-elever i vanlig klass, där dessa elever kan få behandling, dit de kan komma om de vill ha kontakt med andra handikappade, där man kan ge dem råd och tröst, om de är ledsna etc. På denna basinstitution måste finnas olika slags specialister, t.ex. läkare, sjukgymnaster, lärare, förskollärare, psykolog, tal- och hörselpedagoger etc. Institutionen skall även tjäna som forskningscentrum. Den här presenterade undersökningen bör således utvidgas till att omfatta ett större material hämtat från skilda delar av landet. Integrering av de handikappade i samhället är ett stort och viktigt problem, som kräver en noggrann planering och insatser från många håll för att inte det goda syftet skall förfelas. En ogenomtänkt och illa förberedd integrering kan nämligen bli till större skada än nytta för de handikappade.